

Nagyság Weöres Sándor
válogatott versei,
szerk. Steinert Ágota,
Holnap Kiadó, 2013.

„Figyelmeztetek benneteket, hogy olyan írásművet hagyok rátok, mint az olaszokra Dante, az angolokra Shakespeare. Ez nektek, csibéim, legalább ötezer év életet jelent, ha csak valamennyire is tudtok bánni vele. Ne hagyjátok füstbe menni, se mennybe szállni, legyetek kissé realisabbak és praktikusabbak.”

(Testamentum)

A fentebbi szöveg a hagyatékban maradt Weöres-versek egyik emblemikus darabja, de akár az egész életmű utószava is lehetne; ironikus hangja egyszerre erősíti fel és fricskázza ki a szerző öntudatos szövegeit. Mintha ez a költői öntudat nem is hozzá tartozna, mintha csak egy átlátszó álarc lenne a költemény ábrázatán. De hát maga Weöres Sándor sem tartotta magát költőnek, inkább amolyan feltalálófélének vagy kísérletező kutatónak, aki bizonyos értelemben kevesebbet és többet is művel az úgynevezett irodalomnál. A versek születésénél mégiscsak a költői lélek, nem pedig a tudós szellem bábáskodik. „*A vak fiatalasszony a napokban újszülött kislányát szoptatta; a hadonászó kicsi véletlenül anyja szemébe kapott. Fahriye felkiáltott: a gyermek körme felszakította a hályogot, látni kezdett... Az orvosok a véletlen esetet tanulmányozzák. Remélik, hogy a furcsa »szemoperáció« véletlen hatása tartós lesz*” – áll a Népszabadság egyik hírközlése az *Egybegyűjtött írások* élén. A szintén Steinert Ágota által szerkesztett *Válogatott versek* (Magvető, 1981.) közül kimaradó közlemény véletlen csodája talán megvilágíthatja a Weöres-féle költői kapálózás első mozgatójának kilétét is.

A *homo ludens* lírai megtestesítőjeként Weöres elsősorban az önfeledt (mégsem felelőtlen) írói magatartás éthoszát képviselte, sztoikus hajlama, valamint metafizikai érzékenysége ugyanakkor képessé tette a világ távolságtartó szemlélésére, a láthatatlan valóság megközelítésére is. Ezzel együtt mégsem nevezhetjük misztikus művésznek, hiszen csak egyetlen metafizikai elemet ismert el a költészetben, ez pedig nem volt más, mint a nyelv, amely megfelelő formát kapva, esztétikailag (azaz érzéki hatásával) képes más erőviszonyokat teremteni az ember körül. Vagyis lehetőséget tud adni a „varázstalanított” valóságalelemek újratereztetésére, a szavak mágikus, delejező erejének újraélésére. A költő sok-

szor emlegetett *tündére* tehát a nyelvből perdül ki, és oda is röppen vissza egy pillanatnyi örökéletet hagyva maga után, *fél-émlékként*, álomképpen. Vagy éppen egy-egy Weöres-versben.

„Az okosok ajánlják: legyen egyéniséged. / Jó; de ha többre vágyol, legyél egyén-fölötti: / vesd le nagy-költőseged, ormóttan sárcipődet, / szolgálj a géniusznak, add néki emberséged, / mely pont és végtelenség: akkora, mint a többi.” Az *Ars poetica* jól ismert szavai a szerzői személytelenség sajátos foglatatát nyújtják, melyben a hamisan csillogó dicsőség mellett a művet őrző emlékezet is elvettek, hiszen a sorssá avatott öröklét (illetve az öröklétbe málló sors) nem szenvedni szükségét a múlt dalok ének(es)ének. Érdekes, hogy éppen Weöres írja mindezt, akinek számos (megzenésített vagy mondókává alakított) versét ismeri megannyi generáció: óvodások, iskolások, felnőttek és aggastyánok. Mielőtt azonban idézni kezdenénk a *Bóbitát* vagy a *Rongyszőnyeg* valamelyik darabját, érdemes megemlíteni a költő „tündérsípjának” többszólamúságát, amely nem csupán az említett, már-már folklorizálódott daloknak adott hangot, hanem egész kozmosznyi egyéb kompozíciónak is.

Szvittek, szimfóniák, meditatív melódiák, etűdök, himnuszok, fúgák, népdalszerű rigmusok, barbár dalok, ráolvasások, zoltárok váltják egymást, de a rock and roll lüktetése, a sanzon hangulata vagy a rumba ritmusa is része ennek az alapvetően auditív ihletettséggű, orfeuszi költészetnek. Persze a versek rendkívüli vizualitásáról sem feledkezhetünk meg, amely mintegy szinesztéziászerűen kapcsolja egybe a hallomásokat és a látomásokat (*Tíz figurális kompozíció, Dunántúli képek, Csontváry-vásznak, Budapesti szinesfényképek, Őskori sziklarajz, XX. századi freskó stb.*). Mintha egy láthatatlan partitúra hangjegyei csendülnének föl, egy képzeletbeli tárlat festményei elevenednének meg a kötetekben. A költő próteuszi átváltozásai nyomán kísérhetjük végig az alkotásokat, miközben a mindenkori művészet metamorfózisainak is tanúi lehetünk az antikvitástól kezdve, a középkoron és az újkoron keresztül a modernitásig. Sőt, még történelem előtti/utáni ismeretlen birodal-

makat, aranykori vidékeket is bejárhatunk Weöres határtalan világában, melynek műfaji sokszínűsége túlmutat a kísérletező kedv szerteágazó indíttatásán. A művek *mozgó mikrokozmosza* ugyanis nem egy szertelen szellem kiáradásából jött létre; *a teljesség felé* törekvő emberi lélek tükröződik benne.

A géniuszok adottság beteljesítése pedig nem mehet végbe mesterek nélkül, ahogy azt a *Válogatott versek* tartalma is példázta: T. S. Eliot, Bartók Béla, Füst Milán, Lao-ce, Babits Mihály, Fülepi Lajos, Kodály Zoltán, Illyés Gyula alakja tűnik fel, majd fordul vissza abba a világszemlébe, amely az összes Weöres-sort átjárja a *Korai versektől* a *Kútbanező* utolsó költeményéig. Egy nagyon fontos (ha nem a legfontosabb) mester és mestermű azonban kimaradt: Hamvas Béla, illetve a neki ajánlott *A teljesség felé* című könyv, melynek kihagyása a válogatás szembevethető hiányossága, ahogy a *Psyché* kirostálása is. A részleteket sem közlő szerkesztői koncepció mögött nyilván műfaji megfontolások húzódtak meg, mivel az említett művek inkább

prózaversnek, illetve verses regénynek számítanak. Ennek ellenére bizonyos szemelvények helyet kaphattak volna a „valódi” versek között.

„Az itt-következők nem újak, nem is régiek: megfogalmazásuk egy kor jegyeit viseli, de lényegük nem-keletkezett és nem-múló. Aki a forrásvidéken jár, mindig ugyane virágokból szedi csokrát” – szól *A teljesség felé* előszava. Ezt a forrásvidéket járják körül a Weöres-kötetek ciklusai, amelyek mintha egy végtelenített spirálba, a közösségi kultúra szakaszokra osztott, valójában *egyhullámú idejébe* futnának bele. De vajon van-e Weöres tekergő verselésének vezérfonala, s ha van, vajon hova vezet vissza? – magunknak kell felgombolyítanunk. Hiszen a nagyság nem az útmutatásban van, hanem a forrás iránti vágy felkeltésében, s bár ő minden dicsőséget ásitással fogadna, és a szörnyű talapatokról is leugrana, szoborállítás nélkül is kimondhatjuk: egyetlen verse is csillapíthatja ezt a szomjúságot. Mert a legkisebb egysoros is „a méretetlen Istennek teremté- / sével közös ütemű.”

Papp Máté

Életünk hatvankét nézetben Tóth Erzsébet: Hidegbéke, Nap Kiadó, 2013.

Az írói bátorság is hit kérdése. Hinni kell egy viselkedésben. Hogy érdemes kompetensen be-benézni egy kor formaiságai mögé; s e forráskeresés bőven kifizetődő – ha kellő érzékenységgel, tisztánlátással, és zsúfolt intelligenciával párosul. A közösségtől el nem szakadt író számára talán kötelesség is, hogy prózaian rámutasson: az ritkán elég, ha nem fogy ki a szpics. A szónokok végül hazamennek. Ám annyi szózápor, tragikus tapasztalat múltával is kérdés például, hogy hideg és tüzes háborúkat hányszor pacifikált a politika balul? – És az nem válasz, hogy ez idő tájt, mondjuk: körülöttünk, éppen béke van. Kimondott, rögzített, nem mindig odaillő motívumokkal átszótt béke. Igaz, hogy eközben az ellenőrizetlen akarat kaszányaiból hol itt, hol ott rajzanak elő seregek, egyre hézagmentesebbre vasalt, egyre precízebben működő, bámulatos gépezeteiken. A kegyelem és a hozzá esengő arcok közt volt-e valamikor is olyan bizonytalan a kapcsolat, mint manapság? Béke van. De nincs békesség! Tehát: *Hidegbéke* van.

A közérzet, a tehetség szuggerálta elő e fogalmat? Ugyanis a leleményes kifejezéssel Tóth Erzsébet egy egész kor szellemi hangulatát képes közvetíteni. Mi az, hogy a hangulatát! Az erőlködést is, amint korunk görcsösen kapaszkodik a munkálkodása nyomán keletkezett szakadékfalakon. Mint ha csakis egyféle mentalitásból kiindulva lenne képes meghaladni színes kétségbeesését: megfogódhat-e még biztonsággal? Megfogódhat-e, ha elparentálásra ítéli a kedélyt és az életörömet? Ha nem akarja észrevenni a riasztó, de mindennapos szürrealizmust, amelyben a kilombosodó fák egyik-másik levele észrevehetően zöldülő hazugság.

Tóth Erzsébet a kötete legelején tisztázza: ezében sincs, hogy elvont fogalmakat passzítgasson. A kétszerkettő: kétszerkettő. Ugye, milyen egyszerű! Mígnem egyszer csak kisül róla, hogy a kétszerkettőnek is oka van és konkrétuma. A békenyítte nemzedékek szemezhetnek a riasztó precedensekből. Nem árt, ha világosan értik: hova akar kilyukadni a szerző, amikor így ír:

